

Två banbrytare inom österbottnisk hemslöjd

Artikelförfattaren heter Stig Nordman och inte Erik som vi självsvåldigt har döpt honom till.

Utdraget är ur "I Rågens Rike" 1/1981

En bråkdel av träkonstnären Gustaf Nordmans omfattande produktion — några spånor ur hans verkstad — har samlats till en utställning i samband med vörådagarna 16—19 juli 1981. Några ritningar och fotografier som hänför sig till Erik Grans verksamhet finns också med på utställningen.

Här följer en beskrivning av de båda konstnärerna författad av Gustafs son Erik Nordman i Ekenäs.

Österbottningarna har i alla tider varit skickliga träkarlar och målare. Under svenska tiden byggde de flera av Stockholms kyrkor. De var också eftersökta skeppsbyggare både i Finland och Sverige. Under ryska tiden var de uppskattade bl.a. som timmermän i St Petersburg.

Men framför allt byggde och målade de i sitt eget landskap. Ingenstans, inte ens i Dalarna, nådde allmogens rosenmålningar sådana höjder som i Österbotten.

Erik Grans ambulerande slöjdkurser förde honom och hans familj till 16 olika kommuner, de flesta finskspråkiga. Efter ett år på en ort var det åter dags för uppbrott. Fr.v. Erik Gran, döttrarna Helmi och Hilma samt hustrun Brita Maria.

red.

Slöjdskolorna, som startades redan under förra århundradet, tillvaratog denna unika nedärvda hantverkskonst och vidareutvecklade den.

ERIK GRAN

En av de första österbottningar som skaffade sig slöjdskoleutbildning var vöråbon Erik Gran (1866—1935). Han genomgick Vasa manliga hemslöjdsskola i slutet av 1880-talet. Skolan upprätthölls av Vasa läns lantbrukssällskap. 1889 kompletterade han sina studier vid Ateneum i Helsingfors. Följande år, då Vasa läns lantbrukssällskap startade en ambulande slöjdskola, anställdes han som lärare vid den.

Nu följde en kringflackade tid för Erik Gran och hans familj. Förutom husgeråd och kläder var hyvelbänken och arkivet — en stor klaffbyrå — det viktigaste bohaget på flyttlasset.

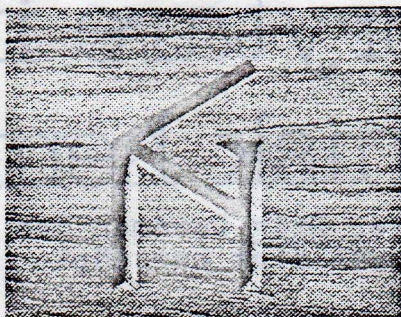
1895—96 höll han en kurs i Vörå, men för övrigt var kurserna förlagda till andra kommuner, från Himanka i norr till Isojoki i söder.

VÖRÅ MANLIGA HEMSLÖJDSSKOLA

Från 1905 arrangerade han årligen kurser i Vörå, formellt ambulerande, då statsstöd för en fast skola inte beviljades trots upprepade ansökningar. Under dessa omständigheter fann Gran det helt naturligt att bygga en snickeriverkstad på egen bekostnad, som han upplät för undervisningen. Verkstaden, som utrustades med motordrivna snickerimaskiner, stod färdig 1909. Nu kunde undervisningen ske i ändamålsenliga utrymmen, men först 1911 blev skolan officiellt fast, då statsstöd slutligen beviljades. Efter 21 års målmedveten strävan för hembygdens slöjdundervisning kunde Erik Gran äntligen etablera sig som lärare och föreståndare för *Vörå manliga hemslöjdsskola*. Denna tjänst innehade han till 1921.

GUSTAF NORDMAN

En annan slöjdlärare som kom att utöva ett starkt inflytande på utbildningen i Österbotten var Erik Grans svärson, Gustaf Nordman. Under s g s fyra decennier under-

visade han hundratals elever i konsten att hantera trä och färg.

Efter fem år vid slöjdskolan i hemkommunen Malax anställdes han 1923 som lärare i träslöjd vid Kvevlax manliga hemslöjdsskola. 1930 blev han också lärare i yrkesmålning vid samma skola.

1945 kallades han till lärare och föreståndare för Vörå manliga hemslöjdsskola. Denna befattning innehade han till sin pensionering 1959.

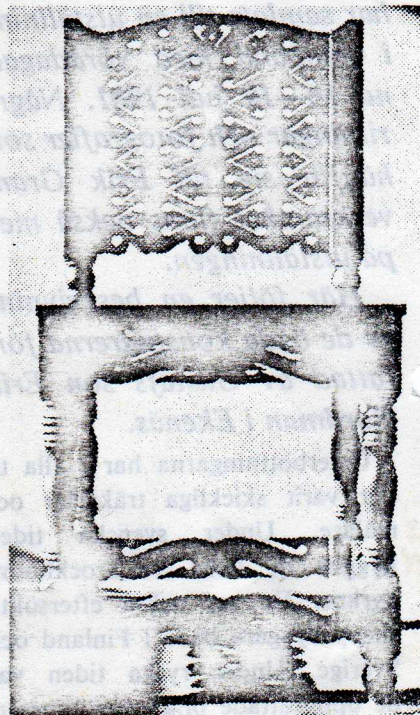
HANTVERKAREN

I Gustaf Nordman förenades pedagogen och den passionerade hantverkaren. Vid sidan av sitt lärarkall studerade han ständigt allmogehantverk, trä, färger, former. Han beundrade högt alla skickliga hantverkare. Särskilt fördjupade han sig i de framstående 1800-talsmålarnas mästerverk. Hans favorit var den berömda "Målar-Karl", som var verksam i Malax under förra århundradet.

MÖBELSNICKAREN, DEKORATÖREN, RESTAURATORN

Dels tillverkade Gustaf Nordman nya möbler, dels restaurerade han gamla allmogemöbler och -föremål. I sin möbelformgivning inspirerades han av de österbottniska allmogemästarna, men också av professor Carl Malmsten i Sverige, vars elev han var på 1920-talet.

Under hela sitt liv var han starkt intresserad av österbottniska all-

Brudstol, tillverkad och målad efter förlaga från Vörå.

Inte ens under sin semester kunde Gustaf Nordman avstå från att forma och skapa.

mogedekorationer. I elfte timmen tillvaratog och dokumenterade han hundratals dekorationsmålningar, varvid han hade stor nytta av sin ypperliga tecknarförmåga, sin säkra hand och blick.

Många vackra gamla kistor, skåp, vaggor, stolar mm. spårade han upp i stall och lider, där de låg kasserade och dokumenterade deras former och dekorationer.

Hans restaureringsarbete var mycket tidskrävande — och föga inkomstbringande. Efter en grundlig rengöring av pjäsen tecknade han först av dekoren. Men ofta, då kompositionen var färgmässigt mera komplicerad, målare han av den på en fanerskiva. Sedan måste den illa medfarna pjäsen byggas upp från grunden innan dekoren kunde restaureras.

FORMGIVAREN

Gustaf Nordman hade ett säkert formsinne och en utpräglad känsla för proportioner, vilket tog sig uttryck bl a i de mängder av bruks- och prydnadsföremål som han producerade under hela sitt liv, men som han först efter sin pensionering kunde ägna sig åt på heltid.

Han höll ständigt upp ögonen för instressanta trästycken. Ett föremål var enligt hans mening fullständigt endast då funktion, form och material bildar en självklar helhet. Någon gång, om lyckan var god, kunde en timmerstock eller en golvtälja från ett gammalt rivningshus fylla de hårda krav som ställs på virket till ett violinlock! Violinbygge var hans kanske allra största intresse under de sista levnadsåren.

Gustaf Nordman föddes 1895 i Malax och dog midsommaren 1975.

Erik Nordman